

Neoimperialisterne kommer!

Refleksioner over opførelsen af det første museum i Nordvestghana

af Andreas Bonde Hansen, stud.mag. i forhistorisk arkæologi, KU

Det kan være en stor udfordring at skulle formidle til en gruppe, og det er bestemt ikke lettere at skulle formidle fra en gruppe. Og udfordringen synes at tiltage yderligere, når denne gruppe er en fattig stamme fra grænselandet mellem Ghana og Burkina Faso, som blandt andet 'lider' under analfabetisme og andre intellektuelle udfordringer (i en vestlig forstand). Men det var netop dét, der var min opgave, da jeg i juli og august 2008 deltog i opførelsen af et museum i Ghana. Nærmere bestemt det første museum i Upper West Region – en fattig provins i den nordvestlige del af landet. Målet var at skabe uddannelsesmæssig udvikling i området, ud fra ideen om 'Museum-community Collaboration'.

Et af de store spørgsmål, der melder sig i forbindelse med et sådan projekt er, om vi som vestlige intellektuelle i virkeligheden agerer 'de gode samaritanere', når vi udfører et uddannelsesprojekt som dette, og om vi rykker ved nogle magtforhold på en negativ måde? Eller med andre ord; kan vi sætte os udover et vestligt, neoimperialistisk værdisæt¹ og skal vi overhovedet det?

Forud for projektet havde jeg sammen med en række kollegaer og medstuderende fra Københavns Universitet, været i det samme område på udgravning og andet feltarbejde. Det var efter dette meget givende feltarbejde, og med et ønske og en idé om, at fortiden kan bidrage til udvikling af fremtiden, at det var blevet besluttet at åbne et museum. Beslutningen var baseret på et udtrykt ønske fra både de lokale og de regionale ledere Og det endte altså med at blive Kasana Museum & Archaeological Park (K.M.A.P.).

Som landet ligger

Men lad os lige kaste et blik ud over det område, projektet foregik i. Vores base lå i den lille provinsby Tumu (fig. 1). Tumu er grænseby til Burkina Faso og distriktshovedstad for Sisala East Distrikt, i Upper West Region. Tumu er omgivet af små, fattige landsbyer som Kasana, hvor vi som sagt havde udgravet og senere lavede et museum. Landsbyerne varierer indenfor etnicitet (nogle er Sisal andre er Kasan) samt religion². Dog virker de (for os hvide) ens nok til, at man kan kalde K.M.A.P., for repræsentativ for det meste af området, der etniskhistorisk set og-

så omfatter mange landsbyer på den anden side af grænsen i Burkina Faso. For Tumu og Sisala East-området, gælder det faktisk, at der er en uudnyttet turistressource, i og med, at en af de klassiske Vestafrika-ruter, går fra kysten i Ghana til den store elefantpark Nasinga, i det sydlige Burkina Faso, og dermed lige forbi Tumu. Derfor er der (igen set i regional kontekst) et relativt stort publikumsgrundlag, for museet i Kasana.

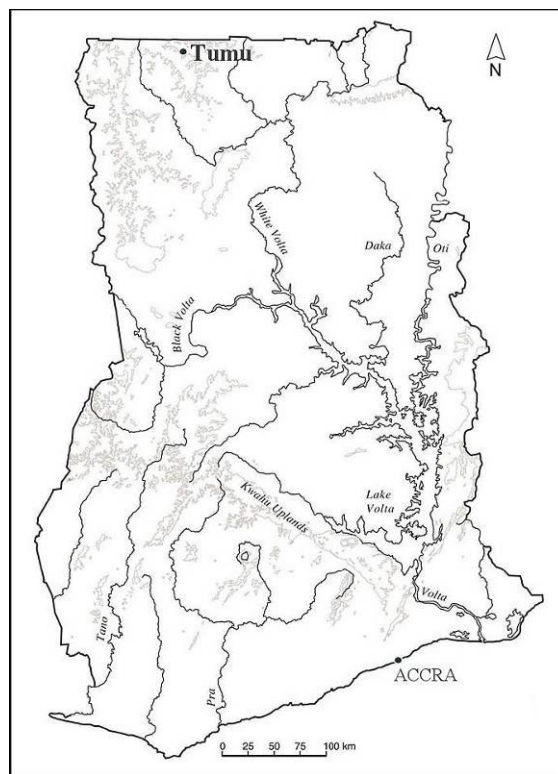

Fig.1. Kort over Ghana (worldarchaeology.net)

K.M.A.P. består i dag af en lille museumsbygning udsmykket i områdets traditionelle stil og som indeholder en udstilling, bestående af indsamlede genstande (fortrinsvis keramik) og en del plancher med visuel og skriftlig formidling af det videnskabelige arbejde og den lokale oraltradition (fig. 2.). Derudover omfatter K.M.A.P. en rute i bushen, som tager den besøgende rundt til ruiner, slaggebjerge og andre

fortidslevn. Udstillingens fokus ligger på den store aktivitet, der var i området, da det var grænseland mellem Zambarima-land (muslimsk stamme, oprindeligt fra Niger) og Ashanti-land (den etniske majoritet i Ghana) omkring år 1800, og de traditioner fra den tid, som fortsat holdes i hævd. Museets åbning tiltrak sig stor opmærksomhed fra politikere og medier både lokale, regionale og nationale

Fig.2. Billede af museumsbygningen i K.M.A.P.(foto: Hanne Nielsen).

Jeg vil lige ganske kort komme ind på befolkningen i Kasana og deres selvforståelse. Kasana er en landsby som næsten passer for godt på den vestlige karikerede opfattelse af en 'rigtig afrikansk landsby'. Man lever uden de mest basale fornødenheder, man har en cirkulær tidsopfattelse og man har et lokalt ældreråd som i det moderne Ghana, primært fungerer som en kulturel magtfaktor. Den kulturhistoriske selvforståelse er primært mytisk funderet. Af forskellige årsager (som jeg senere vil komme ind på) lever man en temmelig isoleret tilværelse ude i bushen (fysisk såvel som mentalt), men med det moderne samfund pressende på udefra.

Magtforhold

Den største og sværest beskrivelige udfordring med et projekt som K.M.A.P, er hvordan man gebærder sig i et miljø, en sfære og et system, som på mange områder er meget forskellige fra det, vi kender herhjemme fra. Med andre ord var vi nødsaget til – på trods af det museale fokus – at forholde os til det samfund, vi opererede i som en helhed og ikke bare de aspekter, der direkte havde med museet at gøre. Hvis man skal forklare det med et videnskabeligt begreb, er det strukturalistiske *relativistiske kultur-begreb* nok det, der kommer tættest på. Selvom strukturalismen for mange år siden har vist sig fuld

af fejl og mangler, er tvedelingen af kulturen i det førnævnte *relativistiske* kulturbegreb og så det *universalistiske* kulturbegreb (Himmelstrup 2004: 24-25) meget nyttig, hvis man skal sætte ord på, hvad det er der skal reflekteres over i artiklen her. Den universalistiske kulturforskel er umiddelbar, synlig og let at forholde sig til. Hvorimod den relativistiske er irrationel og kompleks, og det var dén, der blev den største udfordring. Man kan med andre ord sige, at den største udfordring i forbindelse med tilblivelsen af K.M.A.P. var formidlingen af formidlingen. I den forbindelse var der forskellige magtfaktorer, vi blev nødt til at forholde os til. Disse meget forskellige magtfaktorer viste sig under overfladen at være multipolariserede og ikke (altid) institutionelle i en klassisk vestlig forstand. Og de viste sig i høj grad at være bundet op på enkeltpersoners indbyrdes forhold. Vi havde altså at gøre med en række 'undervirkeligheder' under den overordnede ghanesiske virkelighed, som udmøntede sig i en sammensmeltning af de offentlige institutioner og civilsamfundene, hvilket førte til en art cirkulært magtspil, med os som centrum.

I forhold til udstillingens fokus, må man sige, at det analytiske objekt i høj grad var bestemt af det empiriske objekt, og at det empiriske objekt igen var underlagt nogle de førnævnte magtforhold. Helt konkret gjaldt det faktum, at mange af genstandene fra udgravningerne var tilfaldet University of Ghana, og at vi derfor var nødt til at indsamle nye genstande. Dette var ikke umiddelbart noget problem, eftersom at området er spækket med fortidslevn og etnografica, som sagtens kunne blive tillagt en formidlingsmæssig værdi. Vi bad derfor landsbyens indbyggere om selv at bidrage med genstande som de havde 'lyst' til at udstille. Men vi gjorde det uden at overveje det faktum, at landsbyens indbyggere i højere grad forholdt sig til, hvad de troede, vi anså som 'fine' genstande, end hvad de selv mente var repræsentative for deres kultur. Ved nærmere eftertanke er dette nok uundgåeligt, eftersom disse mennesker ingen forudsætninger har for at vide, hvad der kan være repræsentativt for deres kultur. Kun de færreste har været ude af regionen, nogle endda slet ikke uden for landsbyen og de få, der har været ude af landet, har oftest været i det sydlige Burkina Faso, som man anser som en del af lokalområdet³. Man har altså svært ved at sætte sig

udenfor sin egen kultur, og derfor også svært at se, hvad der er unikt i forhold til andre.

I forbindelse med vægtningen af repræsentationen skal det også nævnes, at visse dele af den ghanesiske historie bliver tillagt mere værdi end andre. Især trekantshandlen (handlen med slaver, fra Vestafrika til plantagerne i Caribien og med de slaveproducerede varer videre til Europa. En handel der var meget omfattende i det 18. århundrede) bliver brugt i en national identitetsproces. Men selvom slaveriet også har været til stede i og omkring Kasana, har slaveriet her ikke umiddelbart haft meget med trekantshandlen at gøre. Derfor føler kasanaerne sig tilsidesat⁴. Men vi kunne ikke bare negligere trekantshandelns magt – til trods for, at der ikke var nogle empiriske beviser derpå – idet at vi havde brug for den politiske velvilje det ville give, nationalt, såvel som regionalt. Derfor måtte vi søge at give udstillingen et slave-perspektiv, for at kunne linke kasanaernes kultur til den nationale ghanesiske identitet. Det var i den forbindelse vigtigt for os, at vægte oraltraditionen i Kasana højt i det skrevne materiale i udstillingen. Og forsøge ikke at lade vores videnskabelige tilgang til materialet, udelukke mulighederne for en pan-vestafrikansk slavehandel fra Kasana og dermed give kasanaerne som gruppe en plads i den ghanesiske historie.

Lykkedes projektet?

Det kan virke paradoksalt at skulle etnocentrere en gruppe, for at kunne integrere den bedre i den omkringliggende verden, men det er ikke desto mindre tilfældet i Kasana. For i oplysningen om dem selv, bliver kasanaerne bevidste om deres plads i et større perspektiv. Det skulle gerne generere en øget interesse for viden i al almindelighed hos kasanaerne. Projektet satte også helt klart Kasana på det ghanesiske landkort, hvilket forhåbentlig vil medvirke til, at regionen ikke så let bliver glemt på en lang række andre områder end bare det kulturhistoriske. Den interesse vi så fra flere politikeres side, kan indirekte skyldes mange faktorer, som ikke har noget med Kasana at gøre (penge, magt og presseomtale), men det er sådan set underordnet. Faktum er, at kasanaerne nu er positioneret udadtil. Og senere interesse fra ministerier, turister o.s.v. viser os, at projektet ikke døde ud med vores hjemrejse. Men om der også vil være interesse for

museet i det lange løb, er ikke til at sige på nuværende tidspunkt. På det lokale plan blev museet en umiddelbar succes. Hos et folk som ingen anelse har om, hvad et museum er, kan man ikke forvente, at de skal benytte et museum på konventionel vis. Men allerede inden museet var bygget færdigt, blev det brugt til at holde ældreråd og lignende. Så man kan sige, at museumsbygningen i dag fungerer som Kasanas kulturhus⁵.

Efterrationalisering

Man kan sige, at vi i høj grad søgte det, der kaldes 'Museum-community Collaboration' – altså det, at man søger at skabe formidling på de formidledes præmisser⁶. Denne metode har ofte været beskyldt for kun at vise de positive sider af et samfund (Simpson: 1996:68). Men i dette tilfælde, kan jeg ikke se, at det er et problem. Hvis vi gjorde en dyd ud af at vise, hvad der igennem tiderne havde været problematisk, havde vi risikeret, at de lokale havde mistet tilliden til os, og det ville for alvor blive formidling på vores præmisser. Ydermere vil man, både som lokal iagttagere og som udefrakommende, kunne opdage nød og elendighed blot ved at kigge sig omkring. Årsagerne til denne nød og elendighed er mange, men det er efter min mening ikke museets opgave at påpege disse. Der blev i udstillingen lagt vægt på, at den slavehandel, der har foregået i området i 1800-tallet, ikke var europæisk funderet, men primært var et lokalt anliggende med perifer arabisk indblanding. Og dette var et af de kernepunkter, som de lokale selv fremhævede som

noget unikt for deres område. Derfor mener jeg ikke, at vores 'Museum-community Collaboration' resulterede i et rent lyserødt billede af kulturhistorien i Kasana. Og derfor vil jeg konkludere, at K.M.A.P. umiddelbart er et succesfuldt eksempel på, at videnskabelig formidling, skabt på et vestligt værdigrundlag, godt kan integreres i en lokal-kulturel selvforståelse og virkelighed, hvis blot man har en tværfaglig (tværkulturel) åbenhed som tilgang. I høj grad – måske i endnu højere grad end umiddelbart antaget – er K.M.A.P. formet af samfundet omkring Kasana og Tumu. Nærmere bestemt i form af en lang række etiske og magtmæssige overvejelser. Fra de enkelte formuleringer på plancherne, til hvem der skulle inddrages i arbejdet og hvor meget. Derfor har mange menneskers rationelle og irrationelle følelser haft en indflydelse på museet. I denne forbindelse er det efter min opfattelse, ikke så vigtigt at fokusere på selve udstillingen, men på hvilke signaler man sender, alt efter hvem der præsenterer og repræsenterer museet, og i hvilken grad de gør det. Selvfølgelig er projektet i sin helhed præget af vores vestlige orientering som det bærende element. Derfor kan vi ikke se os fri for at have skabt museet ud fra et vestligt værdikodeks om at ville oplyse eller hjælpe 'de indfødte' på vores måde. Derfor synes jeg, at artiklens titel harmonerer meget godt med selve projektet. For ja, det var langt hen ad vejen et projekt præget af neoimperialisme, men ikke i ordets negative forstand, da stort set alle involverede aktører, fik noget ud af projektet, til syvende og sidst.

De indvoldverede i projektet:

Projektet var finansieret af DANIDA, var ledet gennem GDArch⁷ og endte med at blive til Kasana Museum & Archaeological Park (K.M.A.P.).

Opførslen af Kasana Museum & Archaeological Park, blev ledet af: Hanne Hjetting Nielsen (stud. mag. KU) & Andreas Bonde Hansen (stud. mag. KU), i samarbejde med lokale, regionale og nationale ledere, under supervision af professor Klavs Randsborg (KU) & Ph.d. Inga Merkyte (GDArch).

Det videnskabelige arbejde bag museet blev udført af: professor Klavs Randsborg (KU), Ph.d. Inga Merkyte (GDArch), Hanne Hjetting Nielsen (stud. mag. KU), Andreas Bonde Hansen (stud. mag. KU), Lillith Andersen (stud. mag. KU) i samarbejde med ansatte og studerende fra Univeristy of Ghana, samt lokale arbejdere fra Tumu og Kasana.

Noter

1. I denne forbindelse skal neoimperialismen forstås som den værdipolitiske imperialisme, primært funderet i aftaler og udviklingsarbejde den tredje og den vestlige verden imellem fra sidste halvdel af det 20.århundrede til i dag. Brugen af begrebet i denne artikel skal ikke forveksles med strømninger indenfor dele af det britiske samfund, fra slutningen af 1990'erne, hvor man krævede det britiske imperium tilbage til fordums storhed.
2. Området er primært muslimsk, men den traditionelle tro på forfædrenes ånder er stadig meget magtfuld.
3. Kasanafolkets sproglige og etniske område overlapper grænsen mellem Ghana og Burkina Faso. Man henter ægtefæller og handler på tværs af grænsen. Begge dele ses som en udveksling mellem etniske ligemænd.
4. Ikke blot i kulturhistorisk forstand, men også økonomisk. Men den kulturhistoriske negligering af kasanaerne bliver gjort til nodalpunkt for den generelle følelse af at være et perifert element i samfundet.
5. Dette er ikke noget utænkeligt fremtids-scenarium for de danske, arkæologiske/kulturhistoriske lokal-museer, eftersom kunstmuseer og biblioteker også bliver mere kulturelt multifunktionelle.
6. Præmisser, som skal ses i et pan-nationalt perspektiv, idet at projektet tiltrak sig megen politisk interesse. Men stadig med en helt klar lokal profit-orientering.
7. En samarbejdsorganisation mellem de arkæologiske afdelinger på University of Ghana og Københavns Universitet.

Litteratur

Floris, L. & Vasström, A. 1999
På Museum.
Roskilde Universitetsforlag.

Himmelstrup, K. 2004
Kulturens former og institutioner – Grundbog i kulturformidling.
Hans Reitzels forlag, København.

Simpson, M.G. 1996
Making Representations – museums in the Post-Colonial Era.
Routledge, London and New York.

Link

worldarchaeology.net
<http://kasana.worldarchaeology.net/html/maps.html>

For yderligere information om Kasana Museum & Archaeological Park, se:
<http://kasana.worldarchaeology.net/>